

О5о аан бастакы кинигэтэ

О5о5о аан бастакы кинигэтин билиһиннэри хайдах курдук улахан суолталаабын хас биирдии төрөппүт, иитээччи үчүгэйдик өйдүүр буолуохтаах. Кырдык, биһиги бу кинигэ кыракий киһи тута сөбүлүүрүн курдук тупсабай көрүннээх, о5о5о туһалаах ис хоһоонноох буолуобар бабарарбыт.

Бастатан туран, кинигэ о5о сааһыгар, кини сайдытыгар, өйдүүр дыбуругар сөп түбэһиэхтээх, аабарга ис хоһооно боростуой, сюжетын хаамыта чуолкай буолуохтаах.

Кыра саастаах о5олор кинигэни бэйэлэрэ тутан_хабан, элбэхтик төттөрү-таары арыталаан, арыт тиистэринэн да «боруобалаан» көрүөхтэрин сөп. Онон о5о аан бастакы кинигэтэ бө5ө-таба оноһуулаах, халын хахтаах, кытаанах страницалардаах буолара ордук. Араас тардыалаатахха тахсан кэлэр, хамсыыр ойуулаах кинигэлэр кыра саастаах о5олорго сөбө суохтар. Ону кинигэ оноһуута да уустугунан, кумаабыта да чарааһынан уонна о5о хамсаныыларын координацията да ситэри сайда илигинэн быһаарыахха сөп.

Кинигэ о5о бэйэтэ тутарыгар, онно-манна уурарыгар табыгастаах форматтаах, арытталыырыгар сөптөөх размердаах буолара ирдэнэр.

Кинигэ иллюстрацията хайдах буолуохтаабыт? Ол төрөппүттэртэн быһаччы тутулуктаах. Сорохтор о5олоругар кыра сааһыттан искусствоба, кэрэ эйгэтигэр интэриэһи иитэллэр, ол иһин кинилэр биллиилээх художниктар иллюстрациялаабыт кинигэлэрин талаллар. Онтон атыттар ордук о5о билиитэ кэнииригэр, тыла сайдарыгар бол5омтолорун уураллар. Ол эрэн хайа да түгэннэ кинигэ ойуута о5о5о өйдөнүмтүө, оттон ойууламмыт барыта дыһыннээх тулалыыр эйгэ5э баарга маарынныыр буолуохтаах.

Дьэ, аны талан ылбыт кинигэбитин о5о5о хайдах аабан биэрэбит, хайдах ис хоһоонун тиэрдэбит? Бу бастакы билсиһии салгыы кинигэ5э интэриэс үөскээһинигэр, о5о кинигэни умсугуйан туран аабарыгар олук уурар хардыы буолар.

Туох ханнык иннинэ о5о сааһынан сайдытын уонна тус бэйэтин уратытын аахсыах тустаахпыт. Сорох о5о ийэтэ (абата) аабарын хайдахтаах да уустугун иһин төһө бабарар уһуннук олорон истиэн сөп, онтон атын о5о, хайдах курдук кинигэ аабыта сабаланна да, туран сүүрэн хаалар, истэ да сатаабат. Сорох о5о биир да сааһыгар кинигэни сэнээрэр, арытталыыр, ойууларын көрөттүүр, «аахпыта» буолар, дыно аабан биэрэллэрин сөбүлээн истэр. Оттон ардыгар үс да саастаах о5ону кинигэнэн интэриэһиргэтэр уустук буолар. Ол төрүөтэ араас буолуон сөп. Холобур:

- аабарга талан ылбыт кинигэбит үчүгэй ойуута суох (эбэтэр ойуута абыһах, биитэр өйдөммөт ойуулаах);
- улахан киһи (ийэтэ/абата) олус түргэнник, эбэтэр аһара бытааннык, эбэтэр олус уһуннук, о5о тулуйан олорон истибэтин курдук аабар;
- кыра о5о сылайбыт дуу, ыарытыһар дуу буолуон сөп, атынна аралдьыйар кэмэ түбэһиэн сөп. Төрөппүттэр араас албаһынан, ардыгар күүстэринэн да о5о5о кинигэ ааба сатыыллара баар суол. Оччо5о о5олоро аабары истибэккэ kuota сатыыр, оттон бэрээдэктээхтик олорон хаалбыт о5о ол кинигэ аабытын

өйдөөн истэрэ да саарбах. Бу маннык түктэри кэстүү о5о кинигэ5э тардыһытын көбүлээбэтэ чэхчы.

Кыра саастаах о5о кинигэ5э бастакы хардыыларын хайдах сабалыахха сөбүй?

Талан ылбыт кинигэбитин кырачааммытыгар аан бастаан көрдөрөбүт, бииргэ арыталыбыт, биир эмит ойууну таба көрөбүт. Дьэ уонна бэйэтигэр туттаран кээһэбит, о5о бэйэтэ хос-хос арыталаан да көрөр киниэхэ сонун буолуохтаах. Ол кэннэ, ол эбэтэр кинигэтин билсибитин кэннэ, ханнык эмит ойууну бол5ойобут: «Бу тугуй? Бу кимий?». - «Бу куобах». Онтон эбии а5ыйах тылынан чуолкайдаан биэрэбит: «Бу куобах. Кини уһун кулгаахтаах». Ити курдук сырыы аайы кинигэ ойуутун геройдарын билэн иһиэ, билэр дьонун курдук, көрдө5үнэ, үөрэр буолуо.

Салгыы билэр геройдарын ойууларынан ийэтэ (а5ата) кинигэ ис хоһоонун кэпсиир. Кэпсээн туох да эридьиһэ, кизгэтиитэ суох, судургу, кылгас этиилэртэн турар буолуохтаах. Онноо5ор улахан дьонго аналлаах сурунааллар ойууларын маннык кэпсиэххэ сөп.

О5о аан бастакы кинигэтинэн дьизэ кэргэн альбома буолуон сөп. О5о онно бэйэтин уонна чугас дьонун билэн, тутта сылдьан көрөр, кэпсиир буолан «бу мин кинигэм» («Настя кинигэтэ», «Сережа кинигэтэ») диэн бэрт өр арахсыспат до5ор онгостор.

Дьэ ити курдук билсиһии кэнниттэн арыый да уустуктук кэпсири истэргэ үөрэтэбит, дьэ ол кэннэ кинигэ ойуутун анныгар суруллубуту аабарга холонобут. Дьиннээх кинигэни аабыыга киирэбит. Ол эрэн о5о истэ олорон сылайбытын, интэриһэ мөлтөөбүтүн көрдүгүт да аабаргытын ууратан, атын оонньууга аралдытын. Аабыы салгымтыата суох буоллабына, о5о кэлин үөрөкөтө кинигэ салбыытын истиэ, бу туьалаах уонна интэриһинэй дьарык диэн өйдүө.

Өссө бири чорботон бэлиэтиэ5и бабарылар. О5ону кытта бииргэ кинигэни аабыы диэн киниэхэ туох эмит туһалаабы, сананы үөрэтии, биллэри эрэ буолбатах эбээт. Бу өссө о5ону кытта чугасабыы, бэйэ-бэйэни өйдөбүү, төрөппүт уонна о5о бииргэ буолар олус долгутуулаах түгэнэ буолар. Онон бу сэдэх түгэни мүлчү тутпат туһугар аабыы кэмигэр о5о5о ураты бол5омтолоох буолуохха наада. Араас дьизэ түбүгэр, телефонна, телевизорга аралдыыар табыллыбат. Дьэ оччо5о аабыы улахан да киһиэхэ, о5о5о да умсугутуулаах, интэриһинэй дьарык буолуо, киһэ аайы кинигэ аабыыта дьизэ кэргэн сөбүлүүр үгэһигэр кубулуйуо диэн эрэниэххэ сөп.

Итинтэн салгыы урут бэркэ тэнийэ сылдьыбыт дьизэ кэргэнинэн аабыы диэн үтүө үгэс сөргүтүллүө этэ. Бу аныгы технология анардастыы баһылаан о5о аймабы кинигэттэн арааран эрэр кэмигэр сүдү иитэр-үөрэтэр суолталаах дьарык а5а саастаах уонна үүнэр көлүөнэни ситимнээн хас ыал аайы олохсуйара бэйэтиттэн тутулуктаабын бука бары өйдүө5үн!

Елена Афанасьева, Үөһээ Бүлүү улууьун Дүллүкүтээ5и «Кустук» о5ону сайыннарар киин старшай воспитателэ

